

Tomasz Tyburcy

dr, Menadżerska Akademia Nauk Stosowanych w Warszawie

orcid.org/0000-0001-8549-6460

tyburcy@vp.pl

Kara nieredukowalnego dożywotniego pozbawienia wolności (art. 77 § 3 k.k.) jako przykład nowej recydywy jurydycznej?

Wstęp

Ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw¹ wprowadziła do Kodeksu karnego² możliwość wymierzenia przez sąd kary nieredukowalnego dożywotniego pozbawienia wolności, czyli z zakazem warunkowego przedterminowego zwolnienia (art. 77 § 3 i 4 k.k.), co stanowi *novum* w polskim prawie karnym i jest powszechnie krytykowane przez środowisko prawnicze.

Nie ulega wątpliwości, że przepisy art. 77 § 3 i 4 k.k. naruszają art. 3 EKPCz³. Kara wymierzona przy ich zastosowaniu będzie miała

¹ Dz.U. z 2022 r., poz. 2600. Większość jej przepisów, w tym art. 77 § 3 i 4 k.k., weszły w życie 1 października 2023 r.

² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 1997 r., nr 88, poz. 553 ze zm.), dalej jako: k.k.

³ Właśc. Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r., nr 61, poz. 284 ze zm.), dalej jako: EKPCz.

bowiem charakter nieredukowalny, mimo że będzie mogła zostać skrócona przez ułaskawienie przez prezydenta RP. W orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przyjmuje się bowiem, że możliwość zastosowania prawa łaski nie jest uzależniona od oceny, czy dalsze przebywanie skazanego na karę dożywotniego pozbawienia wolności w zakładzie karnym jest uzasadnione względami penologicznymi oraz brakuje określenia w prawie krajowym konkretnych kryteriów (warunków), którymi prezydent musi się kierować, stosując prawo łaski, jak również brak zobowiązania prezydenta do ujawniania powodów, dla których zastosował lub nie zastosował prawa łaski⁴. Instytucja ułaskawienia przewidziana w polskim prawie nie nadaje więc karze orzeczonej na podstawie omawianych przepisów charakteru redukowalnego⁵.

Po wejściu w życie ww. ustawy (tj. 1 października 2023 r.) kara nieredukowalnego dożywotniego pozbawienia wolności będzie mogła być wymierzana za niektóre przestępstwa zgrupowane w rozdziale XVI „Przestępstwa przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstwa wojenne” i rozdziale XVII „Przestępstwa przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej”⁶ za zbrodnie zabójstwa (art. 148 § 1, 2 i 3 k.k.), umyślne spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu z następstwem śmiertelnym (art. 156 § 3 k.k.) oraz za wprowadzone w tej ustawie niektóre nowe typy kwalifikowane zgwałceń (wobec małoletniego poniżej lat 15, ze szczególnym okrucieństwem lub z następstwem w postaci ciężkiego uszczerbku na zdrowiu lub śmierci).

Ustawodawca przewidział dwie podstawy do fakultatywnego orzeczenia kary nieredukowalnego dożywotniego pozbawienia

⁴ Szerzej na ten temat zob. W. Hermeliński, B. Nita-Światłowska, *Kara dożywotniego pozbawienia wolności bez dostępu do warunkowego przedterminowego zwolnienia – refleksje w kontekście gwarancji wynikających z Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, „Palestra” 2018, nr 10, s. 21–29.

⁵ Szerzej na ten temat zob. Opinia Rady Legislacyjnej z 29 października 2021 r. o projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (UD 281) z dnia 16 września 2021 r. i powołane tam wyroki ETPCz, gov.pl/web/radalegislacyjna/opinia-z-29-pazdziernika-2021-r-o-projekcie-ustawy-o-zmianie-ustawy--kodeks-karny-oraz-niektorych-innych-ustaw-ud-281-z-dnia-16-wrzesnia-2021-r.

⁶ Ze względu na objętość niniejszego artykułu, jak również ze względu na brak skazań za takie przestępstwa w praktyce, nie będą one analizowane.

wolności. Pierwsza z nich (art. 77 § 3 k.k.) opiera się na przesłankach formalnych, tj. uprzednim prawomocnym skazaniu za określony rodzaj przestępstwa (przeciwko życiu i zdrowiu, wolności, wolności seksualnej, bezpieczeństwu powszechnemu lub o charakterze terrorystycznym) na karę dożywotniego pozbawienia wolności lub karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 20 lat, natomiast druga podstawa (art. 77 § 4 k.k.) operuje warunkiem materialnym, tj. stwierdzeniem, że pozostawanie sprawcy na wolności spowoduje trwałe niebezpieczeństwo dla życia, zdrowia, wolności lub wolności seksualnej innych osób.

Celem niniejszego artykułu jest analiza przesłanek zastosowania art. 77 § 3 k.k. oraz charakteru prawnego tego przepisu, który zdaniem autora wprowadza nową postać recydywy jurydycznej (prawnej, specjalnej) jednokrotnej. Autor wskazuje również na potencjalne ryzyko związane z wprowadzonym przepisem związane ze zbytym ograniczeniem zakresu uznania sędziowskiego oraz niezgodność analizowanego przepisu z art. 3 EKPCz.

W prawie karnym wyróżnia się różne rodzaje recydywy. Recydywa kryminologiczna oznacza ponowne popełnienie jakiegokolwiek przestępstwa, niezależnie od tego, czy sprawca został uprzednio skazany, natomiast recydywa penitencjarna występuje, kiedy sprawca po raz kolejny odbywa karę pozbawienia wolności orzeczoną za jakiegokolwiek przestępstwo, niezależnie od tego, kiedy i w jakim zakresie odbył karę pozbawienia wolności orzeczoną poprzednio⁷. Z kolei recydywa jurydyczna (prawna, specjalna) dotyczy przypadków, w których przepisy prawa karnego materialnego wprowadzają obostrzenia w zakresie reakcji karnej związane z określoną formą powrotności do przestępstwa (np. skazanie za określone typy przestępstw, skazanie na określoną karę, odbycie wymaganego okresu kary).

Kodeks karny dzieli recydywę jurydyczną (specjalną) na recydywę specjalną jednokrotną (art. 64 § 1 k.k.), zwaną recydywą specjalną zwykłą, i recydywę specjalną wielokrotną (art. 64 § 2 k.k.), zwaną multirecydywą, a od dnia 1 października 2023 r. również na tzw. recydywę seksualną (art. 64a k.k.).

⁷ M. Budyn-Kulik, *Teza 1 do art. 64*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2023, Lex/el.

Zgodnie z art. 64 § 1 k.k. (w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 października 2023 r.),

jeżeli sprawca skazany za przestępstwo umyślne na karę pozbawienia wolności popełnia w ciągu 5 lat po odbyciu co najmniej 6 miesięcy kary umyślne przestępstwo podobne do przestępstwa, za które był już skazany, sąd wymierza karę przewidzianą za przypisane przestępstwo w wysokości powyżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia, a może ją wymierzyć w wysokości do górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę.

Recydywista, o którym mowa w art. 64 § 1 k.k., popełnia więc co najmniej po raz drugi przestępstwo w warunkach określonych w tym przepisie. Z kolei zgodnie z art. 64 § 2 k.k. (w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 października 2023 r.),

jeżeli sprawca uprzednio skazany w warunkach określonych w § 1 lub art. 64a, który odbył łącznie co najmniej rok kary pozbawienia wolności i w ciągu 5 lat po odbyciu w całości lub części ostatniej kary popełnia ponownie umyślne przestępstwo przeciwko życiu lub zdrowiu, przestępstwo zgwałcenia, rozboju, kradzieży z włamaniem lub inne przestępstwo przeciwko mieniu popełnione z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia, sąd wymierza karę pozbawienia wolności przewidzianą za przypisane przestępstwo w wysokości od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę do górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę.

Recydywista, o którym mowa w art. 64 § 2 k.k., popełnia więc co najmniej po raz trzeci przestępstwo w warunkach określonych w tym przepisie. Nowa postać recydywy specjalnej (tzw. recydywa seksualna – art. 64a k.k.) ma skutki w zakresie obostrzenia kary tożsame z multirecydywą (art. 64 § 2 k.k.). Zgodnie z art. 64a k.k. zd. 1,

jeżeli sprawca w ciągu 5 lat po odbyciu co najmniej 6 miesięcy kary pozbawienia wolności orzeczonej za zbrodnię zabójstwa w związku ze zgwałceniem lub za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej zagrożone karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat, popełnia ponownie taką zbrodnię lub takie przestępstwo, sąd wymierza karę pozbawienia wolności przewidzianą za przypisane przestępstwo w wysokości od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę do górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę.

Recydywista, o którym mowa w art. 64a k.k., popełnia więc co najmniej po raz drugi przestępstwo w warunkach określonych w tym przepisie.

Możliwość wymierzenia kary powyżej górnej granicy ustawowego zagrożenia, o której mowa w art. 64 i art. 64a k.k., nie dotyczy zbrodni (art. 64 § 3 i art. 64a zd. 2 k.k.). Natomiast obostrzenia w zakresie obowiązku wymierzenia kary powyżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia dotyczą zarówno zbrodni jak i występków⁸.

Ratio legis wyodrębnienia recydywy specjalnej (jurydycznej) w prawie karnym materialnym jako podstawy obostrzenia kary należy poszukiwać w dyrektywach wymiary kary (art. 53 k.k.) oraz w zwiększonym stopniu winy recydywisty. Zgodnie art. 53 § 2 k.k., sąd wymierzając karę, uwzględnia m.in. sposób życia sprawcy przestępstwa przed popełnieniem przestępstwa. Przepisy art. 64 k.k. i art. 64a k.k. stanowią więc konkretyzację ww. dyrektywy wymiaru kary. W opinii autora niniejszego artykułu (*a contrario* do art. 115 § 2 k.k., który wskazuje taksatywny katalog determinantów stopnia społecznej szkodliwości czynu), spełnienie przesłanek recydywy specjalnej nie wpływa jednak na stopień społecznej szkodliwości czynu, gdyż art. 64 i art. 64a k.k. wskazują na okoliczności, które leżą poza płaszczyzną przestępstwa (nie są bezpośrednio związane z czynem). Należy również pamiętać, że wobec recydywisty dolegliwość kary nie może przekraczać stopnia winy (art. 53 § 1 k.k. *in fine*).

Nie ulega wątpliwości, że spełnienie przesłanek recydywy specjalnej nie prowadzi do modyfikacji ustawowego zagrożenia (sankcji), albowiem przepisy te nie są modyfikatorami sankcji. Stanowią one wyłącznie podstawę do nadzwyczajnego obostrzenia kary, tj. obligatoryjnego wymierzenia kary pozbawienia wolności: powyżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia (art. 64 § 1 k.k.) albo od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę (art. 64 § 2 k.k. i art. 64a k.k.) oraz podstawę do fakultatywnego wymierzenia kary za występki do górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę (art. 64 § 1 i 2 k.k. i art. 64a k.k.). W tym

⁸ Szerzej na temat zmian w zakresie recydywy jurydycznej zob. T. Tyburcy, *Zmiany unormowania recydywy jurydycznej (art. 64 i art. 64a k.k.) w ustawie z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw*, „Studia Społeczne” 2022, nr 4, s. 162 i nast.

kontekście za wadliwie skonstruowany należy uznać przepis art. 64 § 3 k.k., zgodnie z którym „przewidziane w § 1 lub 2 podwyższenie górnego ustawowego zagrożenia nie dotyczy zbrodni”. Zgodnie z wprowadzonym art. 77 § 3 k.k.,

wymierzając karę dożywotniego pozbawienia wolności sprawcy za czyn popełniony przez niego po prawomocnym skazaniu za przestępstwo przeciwko życiu i zdrowiu, wolności, wolności seksualnej, bezpieczeństwu powszechnemu lub za przestępstwo o charakterze terrorystycznym na karę dożywotniego pozbawienia wolności albo karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 20 lat, sąd może orzec zakaz warunkowego zwolnienia.

Instytucja warunkowego przedterminowego zwolnienia a nieredukowalne dożywotnie pozbawienie wolności

Instytucja warunkowego przedterminowego zwolnienia stanowi instrument racjonalizacji polityki karnej, pozwalający na uniknięcie wykonywania kary pozbawienia wolności w przypadkach, kiedy nie jest to bezwzględnie konieczne. Zasadnie zwraca się uwagę w orzecznictwie, że

orzekanie co do przedterminowego zwolnienia z reszty kary pozbawienia wolności nie jest ponownym oznaczeniem kary za popełnione przestępstwo, ewentualnie jej łagodzeniem, ale jest racjonalnym stosowaniem środków penitencjarnych dla racjonalizowania kary, by nie pozbawiać wolności bez niezbędnej potrzeby i nie marnować społecznych nakładów na wykonywanie kary, co nie jest bez znaczenia, gdy wiele kar nie może być wykonywanych z braku środków po temu⁹.

Kodeks karny i Kodeks karny wykonawczy¹⁰ nie kształtuje instytucji warunkowego przedterminowego zwolnienia jako prawa podmiotowego skazanego¹¹. Przewidziane jest bowiem wyłącznie

⁹ Postanowienie SA w Krakowie z dnia 8 kwietnia 2003 r., II AKz 125/03, „Kra-kowskie Zeszyty Sądowe” 2003, z. 4, poz. 33.

¹⁰ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 1997 r., nr 90, poz. 557 ze zm.).

¹¹ Wyrok TK z dnia 10 lipca 2000 r., SK 21/99, OTK 2000, nr 5, poz. 144.

uprawnienie do ubiegania się o warunkowe zwolnienie z odbycia reszty kary dożywotniego pozbawienia wolności.

Zgodnie z art. 77 § 1 k.k. skazanego na karę pozbawienia wolności sąd może warunkowo zwolnić z odbycia reszty kary tylko wówczas, gdy jego postawa, właściwości i warunki osobiste, okoliczności popełnienia przestępstwa oraz zachowanie po jego popełnieniu i w czasie odbywania kary uzasadniają przekonanie, że skazany po zwolnieniu będzie stosował się do orzeczonego środka karnego lub zabezpieczającego i przestrzegał porządku prawnego, w szczególności nie popełni ponownie przestępstwa¹².

Zasadnie podkreśla się w literaturze, że warunkowe zwolnienie jest jednym z elementów indywidualizacji penitencjarnej, a więc nie powinno się z góry w wyroku skazującym przesądzać, jak proces resocjalizacji będzie przebiegać i czy powinien trwać dłużej niż ustawowe minimum. Oceny prognostyczne w tym zakresie są bowiem obarczone dużym ryzykiem błędu i dlatego potrzeby w zakresie prewencji generalnej oraz zadośćuczynienie społecznemu poczuciu sprawiedliwości nie mogą wpływać na podwyższanie ustawowego okresu, po którym skazany będzie mógł ubiegać się o warunkowe przedterminowe zwolnienie¹³.

Przepis umożliwiający wymierzenie kary nieredukowalnego dożywotniego pozbawienia wolności jest niezgodny z art. 3 EKPCz. W sprawie *Vinter przeciw Zjednoczonemu Królestwu*¹⁴ Europejski Trybunał Praw Człowieka stwierdził, że art. 3 EKPCz, zakazujący m.in. nieludzkiego lub poniżającego karanania, musi być interpretowany jako zawierający wymóg redukowalności wymiaru kary dożywotniego pozbawienia wolności, czyli dokonania oceny umożliwiającej

¹² Szerzej na temat przesłanek warunkowego zwolnienia zob. J. Lachowski, *Instytucja warunkowego przedterminowego zwolnienia*, „Państwo i Prawo” 2008, nr 2, s. 110–121; T. Kalisz, *Warunkowe zwolnienie z reszty kary pozbawienia wolności z perspektywy problemów z ustalaniem treści i kierunku prognozy kryminologicznej*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2013, nr 30, s. 175–190.

¹³ A. Pilch, *Prewencyjne wyłączenie warunkowego przedterminowego zwolnienia (na marginesie projektowanej zmiany art. 77 k.k.)*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2018, nr 4, s. 39–40.

¹⁴ Wyrok ETPCz z dnia 9 lipca 2013 r., *sprawa Vinter i inni przeciw Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 66069/09, Legalis.

władzom krajowym rozważenie, czy w trakcie odbywania kary u skazanego na drodze do jego resocjalizacji nastąpiły postępy na tyle istotne, że jego dalsza izolacja nie może już być uzasadniona uprawnionymi względami penologicznymi. Wskazuje się w literaturze, że

stwierdzenie to przez sam ETPC zostało uznane za przełomowe. W późniejszym wyroku *Trabelsi v. Belgia* (wyr. ETPC z 4.9.2014 r., 140/10, Legalis) właśnie sprawa *Vinter* została przywołana jako zmieniająca dotychczasową linię orzecniczą ETPC, zgodnie z którą sama możliwość korekty kary dożywotniego więzienia, nawet uzależniona wyłącznie od swobodnego uznania głowy państwa, wystarczała, aby uznać, że zostały spełnione wymagania art. 3 EKPC¹⁵.

Trafnie wskazuje R. Kierzyńska, że

od czasu wydania wyroku w sprawie *Vinter* strasburski standard złagodzenia kary dożywotniego więzienia jest zatem spełniony tylko wówczas, jeżeli zwolnienie następuje na podstawie okoliczności, na które skazany ma wpływ, czyli oceny jego postawy i zachowania. Ponadto Trybunał stwierdził, że więzień skazany na dożywocie musi już w chwili orzeczenia tej kary dowiedzieć się, co musi uczynić, aby być brany pod uwagę do zwolnienia i jakie warunki musi w tym celu spełnić, oraz o okresach, w których taka kontrola miałaby się odbywać albo można byłoby o nią wnioskować. Standardów tych zdaje się nie spełniać ułaskawienie, które może nastąpić niezależnie od oceny stopnia resocjalizacji sprawcy. Z tego względu należy podzielić pogląd, że chodzi tu o dostęp do instytucji będących odpowiednikiem warunkowego zwolnienia, jak również innych, lecz takich tylko, do których dostęp zależy od oceny postawy i zachowania samego skazanego¹⁶.

Zdaniem autora niniejszego artykułu kary dożywotniego pozbawienia wolności z zakazem warunkowego zwolnienia nie powinno się nazywać karą „bezwzględną” dożywotniego pozbawienia wolności. Każda kara dożywotniego pozbawienia wolności ma bowiem charakter bezwzględny, gdyż nie można warunkowo zawiesić jej wykonania. Prawidłową nazwą tej kary jest więc „nieredukowalne dożywotnie pozbawienie wolności”, które

¹⁵ R. Kierzyńska, *Teza 7 do art. 607r*, [w:] *Kodeks postępowania karnego, Komentarz*, t. 2, art. 607, red. D. Drajewicz, Warszawa 2020, Legalis.

¹⁶ *Ibidem*.

to pojęcie stosowane jest powszechnie w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka¹⁷.

W uzasadnieniu do projektu ustawy wskazano, że w wypadku uprzedniego skazania za przestępstwo, o którym mowa w art. 77 § 3 k.k., na karę dożywotniego pozbawienia wolności albo karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 20 lat,

z założenia trudno przyjąć, że sprawca mógłby skorzystać z takiego dobrodziejstwa [warunkowego zwolnienia – T.T.]. O możliwości wyłączenia warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia reszty kary dożywotniego pozbawienia wolności będzie decydować negatywna prognoza społeczno-kryminologiczna, tj. prognoza co do funkcjonowania skazanego w warunkach wolnościowych, nie zaś prognoza penitencjarna, tj. odnosząca się do dalszego funkcjonowania skazanego w zakładzie karnym. Orzeczenie zakazu warunkowego przedterminowego zwolnienia ma na celu skuteczną ochronę społeczeństwa przed szczególnie brutalnymi przestępstwami popełnianymi przez osoby, które w przeszłości już się takich czynów dopuściły, a w ocenie sądu zachodzi wysokie prawdopodobieństwo, że dopuszczą się ich ponownie. Projektowane rozwiązanie powinno zatem znaleźć zastosowanie wobec najbardziej niebezpiecznych sprawców, w przypadku których zarówno względy sprawiedliwościowe, jak i prewencyjne przemawiają przeciwko warunkowemu przedterminowemu zwolnieniu. W odniesieniu do takich przypadków priorytetowe znaczenie ma aspekt eliminacyjny kary pozbawienia wolności¹⁸.

Takie uzasadnienie omawianych przepisów nie jest jednak przekonujące. Należy bowiem podkreślić, że identyczne realizacje funkcji ochronnej prawa karnego oraz w zakresie prewencji indywidualnej zapewniają przepisy w brzmieniu sprzed omawianej nowelizacji. Jeżeli skazany po upływie okresu pozwalającego na ubieganie się o warunkowe przedterminowe zwolnienia z odbycia reszty kary dożywotniego pozbawienia wolności nadal będzie stwarzał zagrożenia dla istotnych dóbr prawych – sąd penitencjarny takiego zwolnienia nie udzieli.

¹⁷ Por. np. cyt. wyrok ETPCz, *Vinter i inni przeciwko Wielkiej Brytanii*, wyrok ETPCz z dnia 4 września 2014 r. *sprawa Trabelsi przeciwko Belgii*, skarga nr 140/10, Legalis.

¹⁸ Uzasadnienie [w:] Druk nr 2024, Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Sejm RP, 22.02.2022, s. 38.

Nie przekonuje stwierdzenie z uzasadnienia do projektu, że biorąc pod uwagę eliminacyjny charakter kary pozbawienia wolności „w określonych, szczególnych i wyjątkowych sytuacjach powinno być prawnie możliwe wyłączenie możliwości warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia reszty kary dożywotniego pozbawienia wolności (art. 77 § 3 i 4 k.k.)”¹⁹. Zasadnie podkreśla się bowiem w doktrynie, że funkcja eliminacyjna i zabezpieczająca kary dożywotniego pozbawienia wolności to po części kwestia minimalnych progów przewidzianych dla zwolnienia, po części zaś kwestia organizacyjno-prawnych mechanizmów wykonywania tej kary, szczególnie regulacji prawnej w zakresie właśnie warunkowego zwolnienia²⁰. Wprowadzenia możliwości wymierzenia takiej kary w formie nieredukowalnej nie można więc uzasadniać funkcją eliminacyjną. Jak wspomniano bowiem już wcześniej, wymierzenie jej w formie redukowalnej umożliwi eliminację skazanego ze społeczeństwa do końca życia, jeżeli będzie to konieczne, gdyż nadal będzie stwarzał zagrożenie dla istotnych dóbr prawnych.

Przepisy art. 77 § 3 i 4 stanowią w opinii autora niniejszego artykułu przejaw braku zaufania do sądów penitencjarnych, gdyż wprowadzają możliwość ograniczenia przez sąd wydający wyrok ich kompetencji. Nie ulega jednak żadnej wątpliwości, że to przecież sąd penitencjarny przy podejmowaniu decyzji o warunkowym przedterminowym zwolnieniu może przeprowadzić bardziej fachową ocenę skazanego niż sąd karny wydający wyrok, w którym orzeknie zakaz warunkowego przedterminowego zwolnienia. Nie przekonuje również uzasadnianie omawianej nowelizacji na podstawie dążenia do zwiększenia znaczenia prewencji generalnej. Opiera się ono bowiem na nieuzasadnionym naukowo przeświadczeniu, że nieredukowalne dożywotnie pozbawienie wolności wpłynie na spadek stopnia przestępczości. Jest to założenie błędne, gdyż potencjalni sprawcy przestępstw zagrożonych karą dożywotniego pozbawienia wolności nie podejmują decyzji o ich popełnieniu, opierając na tym, czy ww. kara ma charakter redukowalny. Wprowadzone rozwiązanie normatywne nie będzie więc w stanie odwieść ich od popełnienia

¹⁹ *Ibidem*, s. 37.

²⁰ L. Wilk, *Kara dożywotniego pozbawienia wolności a instytucje warunkowego zwolnienia i prawa łaski*, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 10, s. 19.

takich przestępstw, nie wpłynie również na zwiększenie ochrony społeczeństwa (znaczenia prewencji generalnej), co powoduje, że należy je ocenić w kategoriach populizmu penalnego, który odwołuje się do emocji społecznych i indywidualnych oraz skutkuje podsycaniem w społeczeństwie negatywnych, pierwotnych (atawistycznych) instynktów (zemsty).

Upřednie prawomocne skazanie za przestępstwo przeciwko życiu i zdrowiu, wolności, wolności seksualnej, bezpieczeństwu powszechnemu lub za przestępstwo o charakterze terrorystycznym

Pierwszym z warunków formalnych (koniecznych) uprawniających sąd do orzeczenia zakazu warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia reszty kary dożywotniego pozbawienia wolności (art. 77 § 3 k.k.) jest upřednie prawomocne skazanie za chociażby jedno z przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu, wolności, wolności seksualnej, bezpieczeństwu powszechnemu lub za przestępstwo o charakterze terrorystycznym. Posłużono się więc kategorią rodzajową, a nie odwołaniem do konkretnych jednostek redakcyjnych (typów czynów zabronionych). W konsekwencji tego katalog tych przestępstw jest bardzo szeroki i może ulegać zmianie na skutek zmian w zakresie typizacji przestępstw.

Upřednie prawomocne skazanie za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej

W przypadku przestępstw przeciwko wolności seksualnej chodzić będzie wyłącznie o przestępstwa zgrupowane w rozdziale XXV „Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności”, ale tylko o te, których przedmiotem ataku jest wolność seksualna, dlatego zaliczenie przestępstw związanych z pornografią (art. 202 § 3–4c k.k.) do tych, o których mowa w art. 77 § 3 k.k., zależy będzie od tego, czy uznamy je za skierowane przeciwko wolności seksualnej, czy też wyłącznie przeciwko obyczajności²¹.

²¹ Szerzej na temat przedmiotu ochrony przepisu typizującego czyn zabroniony (w ogólności) zob. T. Tyburcy, *Przedmiot ochrony przepisu typizującego czyn zabroniony*, „Przegląd Prawniczy Uniwersytetu Warszawskiego” 2017, nr 1, s. 90 i nast.

Nie budzi zasadniczych sporów w doktrynie stanowisko, zgodnie z którym w przypadku przestępstw związanych z pornografią, jeżeli treści pornograficzne dotyczą małoletniego, który ukończył 15 lat – stanowią one przestępstwa wyłącznie przeciwko obyczajności. Trafnie wskazuje M. Bielski, że

w przypadku małoletnich między 15. a 18. rokiem życia, którzy w świetle art. 200 § 1 są osobami zdolnymi do świadomej autodeterminacji seksualnej, w wypadku ich dobrowolnego zaangażowania w produkcję pornograficzną nie można mówić o naruszeniu ich wolności seksualnej, dlatego racjonalizacja penalizacji w tym zakresie może być oparta wyłącznie na naruszeniu obyczajności w sferze życia seksualnego, jako dobra ponadindywidualnego, którego jednostka nie jest swobodnym dysponentem²².

W literaturze występują natomiast spory w zakresie określenia dobra naruszanego przez sprawców przestępstw związanych z pornografią określonych w art. 202 § 3–4c k.k., jeżeli treści pornograficzne dotyczą małoletniego poniżej lat 15. Pierwszy pogląd zakłada, że są to przestępstwa przeciwko wolności seksualnej²³, natomiast według alternatywnego stanowiska ochronie podlega wtedy wyłącznie obyczajność w sferze życia seksualnego²⁴. Należy opowiedzieć się za tym ostatnim poglądem. Trafnie wskazuje się w literaturze, że w przypadku takich przestępstw wolność seksualna jest chroniona przez przepis art. 200 § 1 k.k., a nie przez przepisy kryminalizujące ww. przestępstwa.

W konsekwencji tego należy przyjąć, że uprzednie prawomocne skazanie (np. przy zastosowaniu art. 64 § 1 lub 2 k.k.) na karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 20 lat za przestępstwa

²² M. Bielski, *Teza 9 do art. 202*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 1, *Komentarz do art. 117–211a*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017, Lex/el.

²³ M. Filar, *Teza 1 do art. 202*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. O. Górniok, Warszawa 2006, Lex/el., s. 659; R. Góral, *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Warszawa 2007, s. 341; J. Warylewski, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 1, *Komentarz do artykułów 117–221*, red. A. Wąsek, Warszawa 2006, s. 958–960; M. Bielski, *Teza 10 do art. 202*, *op. cit.*, Lex/el.

²⁴ K. Lipiński, *Teza 7 do art. 202*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2021, Lex/el.; J. Piórkowska-Flieger, *Teza 2 art. 202*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. T. Bojarski, Warszawa 2016, Lex/el.

określone w art. 202 § 3–4c k.k., w przypadku popełnienia następnie przestępstwa zagrożonego karą dożywotniego pozbawienia wolności – nie będzie stwarzało możliwości orzeczenia kary nieredukowalnego dożywotniego pozbawienia wolności na podstawie art. 77 § 3 k.k. Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej są stypizowane wyłącznie w ww. rozdziale Kodeksu karnego. Trafnie wskazuje się doktrynie, że

wolność seksualna i obyczajność nie są bowiem dobrami chronionymi (choćby pobocznie) w typach, które nie są zgrupowane w tym rozdziale. Są to tak specyficzne dobra prawne, iż umieszczono je w osobnym rozdziale kodeksu. Wskazać przy tym należy, iż sama motywacja erotyczna sprawy nie przesądza ataku na dobro w postaci wolności seksualnej [...] ²⁵.

W konsekwencji powyższego nie będzie przestępstwem przeciwko wolności seksualnej np. zabójstwo popełnione w celu zaspokojenia seksualnego, pod warunkiem że sprawca nie popełnił również przestępstwa przeciwko wolności seksualnej stypizowanego w tym rozdziale (np. zgwałcenia).

Upřednie prawomocne skazanie za przestępstwo przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu

Analogicznie należy ocenić termin „przestępstwo przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu”. Takimi będą mogły być wyłącznie przestępstwa stypizowane w rozdziale XX „Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu”. To dobro prawne – analogicznie jak wolność seksualna – nie jest bowiem nawet pobocznym dobrem chronionym przez przepisy typizujące przestępstwa zgrupowane w innych rozdziałach Kodeksu karnego lub w prawie karnym pozakodeksowym ²⁶.

²⁵ W. Górowski, M. Szewczyk, *Teza 16 do art. 41, [w:] Kodeks karny. Część ogólna, t. 1, cz. 1, Komentarz do art. 1–52, red. W. Wróbel, A. Zoll, wyd. 5, Warszawa 2016, Lex/el.*

²⁶ Wyjątkiem jest stypizowanie zabójstwa w związku ze zgwałceniem w art. 148 § 2 pkt 2 k.k. *in medio*. W przypadku takiego czynu należy wskazać w kwalifikacji ten przepis w związku z odpowiednim przepisem z art. 197 k.k., gdyż dookreśla on termin „zgwałcenie”.

Upřednie prawomocne skazanie za przestępstwo przeciwko życiu i zdrowiu

Inaczej natomiast przedstawia się wykładnia pojęcia „przestępstwo przeciwko życiu i zdrowiu”. Wydaje się, że posłużenie się w omawianym przepisie spójnikiem koniunkcji nie oznacza, że ta kategoria przestępstw to wyłącznie przestępstwa przeciwko życiu, które są zarazem przestępstwami przeciwko zdrowiu²⁷, a jest to tylko nawiązanie do tytułu rozdziału Kodeksu karnego²⁸. Wykładnia odmienna prowadziłaby bowiem do absurdu, gdyż ograniczyłaby zakres znaczeniowy omawianej przesłanki wyłącznie do przestępstw przeciwko zdrowiu kwalifikowanych przez następstwo śmiertelne, przestępstw przeciwko zdrowiu w zbiegu przepisów z art. 155 k.k. lub przestępstw, w których sprawca jednym czynem zrealizował znamiona przepisu typizującego przestępstwo przeciwko zdrowiu na szkodę jednej osoby oraz przepisu typizującego przestępstwo przeciwko życiu na szkodę innej osoby²⁹. Tej przesłanki nie spełniałoby np. upřednie prawomocne skazanie za zbrodnie zabójstwa, a spełniałoby ją skazanie za czyn o niższym stopniu bezprawia (np. art. 156 § 3 k.k. – umyślne spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu z następstwem śmiertelnym).

Pojęcie „przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu” nie dotyczy wyłącznie przestępstw zgrupowanych w rozdziale Kodeksu karnego o takim tytule, gdyż życie i zdrowie (w przeciwieństwie do

²⁷ Tak też trafnie, choć bez uzasadnienia W. Górski i M. Szewczyk w odniesieniu do identycznej przesłanki w art. 41 k.k. w brzmieniu od 1 lipca 2015 r. do 14 kwietnia 2016 r., który stanowił o skazaniu za umyślne przestępstwo przeciwko życiu i zdrowiu, W. Górski, M. Szewczyk, *op. cit.* Ww. autorzy uważają nowelizację zastępującą spójnik „i” spójnikiem „lub” za pozbawioną wartości normatywnej. Wydaje się jednak, że Kodeks karny w zakresie przepisów odwołujących się do tych dóbr prawnych powinien posługiwać się jednolitą terminologią, a więc art. 77 § 3 k.k. również powinien życie/zdrowie zrelacjonować przy użyciu spójnika alternatywy łącznej, a nie koniunkcji, aby nie powstało ryzyko innego rozumienia takiego sformułowania niż w art. 41 k.k.

²⁸ Tytuły rozdziałów Kodeksu karnego nie posługują się bowiem spójnikami alternatywy a koniunkcji.

²⁹ Szerzej na temat wykładni prowadzącej do absurdu zob. L. Morawski, *Wstęp do prawoznawstwa*, Toruń 2014, s. 146 i nast.

wolności seksualnej oraz bezpieczeństwa powszechnego) chronione są również przez przepisy umieszczone poza tym rozdziałem Kodeksu karnego, których pobocznym przedmiotem ochrony jest życie lub zdrowie (np. art. 177 § 1 i 2 k.k. oraz inne przestępstwa kwalifikowane przez następstwo w postaci śmierci lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu).

Przestępstwem przeciwko życiu lub zdrowiu będzie każde przestępstwo, jeżeli przedmiotem ochrony (również pobocznym) przepisu, które je typizuje, jest życie lub zdrowie, pod warunkiem jednak że realizacja określonego znamienia to atak na takie dobro. Na przykład rozbój, jeżeli środkiem przymusu jest wyłącznie groźba użycia przemocy, w tym nawet groźba zabójstwa, nie będzie przestępstwem przeciwko życiu lub zdrowiu, jak również nie będzie takim przestępstwem rozbój z użyciem przemocy, polegającej wyłącznie na naruszeniu nietykalności cielesnej. Groźba nie zagraża bowiem bezpośrednio życiu lub zdrowiu, niezależnie od tego, czym sprawca grozi. Wynika to z tego, że jej realizacja, a więc spowodowanie takiego zagrożenia, zależy od decyzji woli groźącego, a więc nie jest to zagrożenie bezpośrednio rozumiane tak jak w art. 160 k.k. Taka groźba może oczywiście stanowić bezpośredni zamach na życie lub zdrowie i w konsekwencji tego uprawniać do obrony koniecznej, ale nie oznacza to jeszcze, że sprawca popełnił przestępstwo przeciwko życiu lub zdrowiu.

W związku z tym będzie możliwe wymierzenie kary nieredukowalnego dożywotniego pozbawienia wolności również, jeżeli sprawca wcześniej był prawomocnie skazany za przestępstwa nieumyślne przeciwko życiu lub zdrowiu, jak również przestępstwa umyślno-nieumyślne, tj. kwalifikowane przez następstwo w postaci spowodowania ciężkiego uszczerbku na zdrowiu lub śmierci i to niezależnie od tego, czy czyn wyjściowy należał do katalogu przestępstw art. 77 § 3 k.k. (np. art. 224 § 3 k.k.), gdyż ustawodawca nie ograniczył art. 77 § 3 k.k. do prawomocnych skazań za przestępstwa umyślne.

Przestępstwem przeciwko życiu lub zdrowiu nie będzie występ i zbrodnia rozboju³⁰, chyba że sprawca naruszy również

³⁰ Chyba że sprawca zbrodni rozboju będzie działał w sposób bezpośrednio zagrażający życiu.

zdrowie lub życie, a art. 280 § 1 k.k. lub art. 2 k.k. zostanie zakwalifikowany kumulatywnie z przepisami typizującymi przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu.

Przepis art. 77 § 3 k.k. nie ogranicza uprzedniego prawomocnego skazania wyłącznie do skazania za przestępstwa przeciwko zdrowiu (życiu) osobistemu, co oznacza, że obejmuje również skazania na podstawie przepisów chroniących zdrowie (życie) publiczne. W tym kontekście istotne jest ustalenie, czy przepisy typizujące przestępstwa określone w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii³¹ chronią wyłącznie zdrowie lub życie³², czy też chronią wyłącznie reglamentacje obrotu środkami odurzającymi i innymi środkami, do których ta ustawa się odnosi. W literaturze i orzecznictwie dominuje stanowisko, że chronią one zdrowie i życie, co najmniej zdrowie lub co najmniej zdrowie i życie³³. Z kolei pogląd, że chronią one wyłącznie reglamentacje w zakresie obrotu środkami odurzającymi i innymi, do których odnosi się omawiana ustawa, ma charakter mniejszościowy.

Należy opowiedzieć się za stanowiskiem większościowym, albowiem jest ono zgodne z szerokim ujmowaniem dobra chronionego przez przepisy typizujące czyny zabronione. Nie ulega bowiem wątpliwości, że jednym z celów ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii jest ochrona zdrowia publicznego, a więc to dobro (nawet tylko narażone na abstrakcyjne niebezpieczeństwo) jest

³¹ Tekst jedn. Dz.U. z 2023 r., poz. 172.

³² W literaturze i orzecznictwie spór dotyczy również tego, czy omawiane przepisy chronią zdrowie (życie) publiczne czy osobiste, albo również (co najmniej) zdrowie (życie) osobiste. Jest to istotne np. w kontekście unormowania czynu ciągłego (art. 12 § 1 k.k. *in fine*), gdyż zastosowanie tego przepisu w przypadku zamachu na dobro osobiste wymaga tożsamości pokrzywdzonego. Dla wykładni przesłanek art. 77 § 3 k.k. nie ma to jednak znaczenia.

³³ Por. K. Łucarz, A. Muszyńska, *Przedmiot ochrony art. 59*, [w:] *eaedem, Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii. Komentarz*, Kraków–Warszawa 2008; M. Kulik, *Teza 1 do art. 58. Komentarz do niektórych przepisów ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii*, [w:] *Pozakodeksowe przestępstwa przeciwko zdrowiu. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2017, Lex/el.; K. Witkowska-Moździerz, *Teza 2 art. 58. Komentarz do wybranych przepisów ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii*, [w:] *Przestępstwa narkotykowe i dopalacze. Komentarz*, red. W. Górowski, D. Zając, Warszawa 2019, Lex/el.

przedmiotem ochrony przepisów typizujących czyny zabronione określone w tej ustawie. W konsekwencji tego uprzednie prawomocne skazanie na karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 20 lat za przestępstwa w niej stypizowane będzie spełniać formalny warunek, o którym mowa w art. 77 § 3 k.k., stwarzający możliwość wymierzenia kary nieredukowalnego dożywotniego pozbawienia wolności bez możliwości warunkowego zwolnienia – w przypadku popełnienia po takim prawomocnym skazaniu przestępstwa zagrożonego karą dożywotniego pozbawienia wolności.

Uprzednie prawomocne skazanie za przestępstwo o charakterze terrorystycznym

Ostatnią kategorią przestępstw, za które uprzednie prawomocne skazanie umożliwia wymierzenie kary nieredukowalnego dożywotniego pozbawienia wolności, jest przestępstwo o charakterze terrorystycznym. W tym wypadku ustawodawca w art. 77 § 3 k.k. nie odwołuje się do przedmiotu ochrony przepisów typizujących określone przestępstwa. Przepis art. 115 § 20 k.k., stanowiący definicję legalną przestępstwa o charakterze terrorystycznym, nie tworzy typu czynu zabronionego *sui generis* (nie jest to typ kwalifikowany ze względu na brak podwyższenia sankcji).

Zgodnie z art. 115 § 20 k.k. przestępstwem o charakterze terrorystycznym jest czyn zabroniony zagrożony karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 5 lat, popełniony w celu:

- 1) poważnego zastraszenia wielu osób;
- 2) zmuszenia organu władzy publicznej Rzeczypospolitej Polskiej lub innego państwa albo organu organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania określonych czynności;
- 3) wywołania poważnych zakłóceń w ustroju lub gospodarce Rzeczypospolitej Polskiej, innego państwa lub organizacji międzynarodowej³⁴.

³⁴ Szerzej na ten temat zob. T. Przesławski, *Cel w konstrukcji przestępstwa terrorystycznego*, „Prokuratura i Prawo” 2009, nr 5, s. 17-29; R. Zgorzały, *Przestępstwo o charakterze terrorystycznym w polskim prawie karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 7, s. 58-79.

Uprzednie prawomocne skazanie na karę dożywotniego pozbawienia wolności albo karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 20 lat

Drugim warunkiem formalnym (koniecznym) umożliwiającym orzeczenie zakazu warunkowego przedterminowego zwolnienia jest popełnienie przestępstwa po prawomocnym skazaniu za przestępstwo z ww. katalogu na karę dożywotniego pozbawienia wolności albo karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 20 lat.

Przepis art. 77 § 3 k.k. nie wymaga, aby sprawca odbył całą karę lub nawet jej część, co odróżnia omawiany warunek od recydywy specjalnej określonej art. 64 k.k. Wystarczy wyłącznie prawomocne skazanie za przestępstwo za przestępstwo wymienione w art. 77 § 3 k.k. na karę dożywotniego pozbawienia wolności albo karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 20 lat. Przepis art. 77 § 3 k.k. będzie mógł być stosowany również wobec sprawców skazanych prawomocnie przed wejściem w życie omawianej ustawy nowelizującej.

Omawiany warunek zostanie spełniony również, jeżeli osoba po prawomocnym skazaniu, o którym mowa w art. 77 § 3 k.k., popełniła przestępstwo zagrożone karą dożywotniego pozbawienia wolności, nie odbywając jeszcze kary orzeczonej za uprzednie przestępstwo, czyli jeżeli np. zostało ono popełnione w okresie korzystania z odroczenia wykonania kary pozbawienia wolności lub odbywania kary pozbawienia wolności orzeczonej za inne przestępstwo.

Należy jednak pamiętać, że omawiany przepis dotyczy wyłącznie skazań, które nie uległy zatarciu. W przypadku skazania na karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 20 lat zatarcie skazania następuje z mocy prawa z upływem 10 lat od wykonania lub darowania kary albo od przedawnienia jej wykonania. Po upływie tego okresu nie będzie już możliwe wymierzenie kary nieredukowalnego dożywotniego pozbawienia wolności na podstawie art. 77 § 3 k.k. na podstawie tego skazania. Okres zatarcia może zostać również skrócony w ramach zastosowania przez prezydenta RP prawa łaski, jak również możliwe jest, aby ułaskawienie polegało na zatarciu skazania z dniem wykonania kary lub uznania jej za wykonaną. Nie jest natomiast możliwe, aby akt ułaskawienia zatarał

skazanie w czasie trwania okresu próby, bez uznania okresu próby za zakończony, gdyż wyłączona byłaby wtedy w praktyce możliwość wykonywania środka probacyjnego. Zatarcie takiego skazania może również nastąpić w wyniku amnestii.

Z kolei w przypadku skazania na karę dożywotniego pozbawienia wolności – poza ułaskawieniem lub amnestią, które zatartyby takie skazanie – nigdy nie ulegnie ono zatarcia, gdyż omawiana nowelizacja przewiduje, że w razie warunkowego zwolnienia z kary dożywotniego pozbawienia wolności okres próby trwa dożywotnio (art. 80 § 3 k.k.). Zgodnie z art. 23 omawianej ustawy nowelizującej

w sprawach, w których przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy kara pozbawienia wolności nie została wykonana, do osób warunkowo zwolnionych oraz osób odbywających karę pozbawienia wolności stosuje się przepisy ustawy zmienianej w art. 1 o warunkowym zwolnieniu w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą.

Problem wykładniczy pojawia się natomiast w przypadku sprawy, wobec którego orzeczono karę łączną dożywotniego pozbawienia wolności albo karę łączną pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 20 lat. Należy odpowiedzieć na pytanie, czy wszystkie kary jednostkowe powinny być wtedy wymierzone za przestępstwa, o których mowa w art. 77 § 3 k.k. czy też wystarczy, że tylko jedna kara jednostkowa została za nie wymierzona.

Nie ulega wątpliwości, że jeżeli co najmniej jedna kara jednostkowa została wymierzona w wymiarze nie niższym niż 20 lat pozbawienia wolności (za przestępstwo, o którym mowa w art. 77 § 3 k.k.) albo była to kara dożywotniego pozbawienia wolności wymierzona za takie przestępstwo – wymiar kary łącznej nie ma znaczenia, a omawiany warunek art. 77 § 3 k.k. jest spełniony. Wydaje się, że analogicznie należy ocenić sytuację, w której suma kar jednostkowych wymierzonych za przestępstwa określone w art. 77 § 3 k.k. wynosi co najmniej 20 lat pozbawienia wolności. W obu tych przypadkach sprawca został bowiem uprzednio skazany za takie przestępstwa na karę co najmniej 20 lat pozbawienia wolności albo na karę dożywotniego pozbawienia wolności.

W innych przypadkach należy natomiast uznać, że nawet orzeczenie kary łącznej co najmniej 20 lat pozbawienia wolności albo

kary dożywotniego pozbawienia wolności nie oznacza, że sprawca został skazany uprzednio w warunkach tego przepisu za przestępstwa w nim wymienione na karę dożywotniego pozbawienia wolności albo na karę co najmniej 20 lat pozbawienia wolności, gdyż wymiar kar jednostkowych wymierzonych za takie przestępstwa nie przekraczał 20 lat pozbawienia wolności. W związku z powyższym nie jest wtedy spełniona formalna przesłanka do zastosowania art. 77 § 3 k.k.

Analogicznie należy ocenić skazania za przestępstwa, które nie pozostają w zbiegu i dlatego nie mogła zostać za nie wymierzona kara łączna, jak również sytuacje, w której za przestępstwa pozostające w zbiegu (art. 85 k.k.) nie wymierzono kary łącznej. W takich przypadkach będą spełnione przesłanki zastosowania art. 77 § 3 k.k., jeżeli sprawcy została wymierzona co najmniej jednak kara dożywotniego pozbawienia wolności za przestępstwa, o których mowa w art. 77 § 3 k.k. lub suma kar wymierzonych za takie przestępstwa, wykonywanych sekwencyjnie wynosi co najmniej 20 lat pozbawienia wolności. Choć ustawodawca w omawianym przepisie posługuje się liczbą pojedynczą („czyn popełniony przez niego po prawomocnym skazaniu za przestępstwo...”), to zgodnie z powszechnie przyjętymi zasadami wykładni oraz techniki legislacyjnej ten termin obejmuje również liczbę mnogą, tj. czyn popełniony po prawomocnych skazaniach za przestępstwa.

Ustawodawca nie przewidział w omawianym przepisie, że przestępstwo, za które sprawca został uprzednio prawomocnie skazany, musi być umyślne. W konsekwencji tego omawianą przesłankę art. 77 § 3 k.k. mogą spełniać również skazani, wobec których orzeczono karę nie niższą niż 20 lat pozbawienia wolności jako karę łączną tylko za przestępstwa nieumyślne (np. za dwa ciężkie wypadki komunikacyjne ze zbiegnięciem z miejsca zdarzenia na kary po 10 lat pozbawienia wolności), jak również skazani za przestępstwa za przestępstwa nieumyślne, o których mowa w art. 77 § 3 k.k., na kary niepodlegające łączeniu albo za podlegające łączeniu, jeżeli nie orzeczono jednak kary łącznej, jeżeli ich suma wynosi co najmniej 20 lat. Prawdopodobnie jest to niedopatrzenie ustawodawcy, który założył na podstawie sankcji grożących za przestępstwa nieumyślne, że taka kara nie może zostać orzeczona

(nawet z np. obostrzeniem, o którym mowa znowelizowanym art. 178 k.k.), zapominając jednak o karze łącznej.

Kodeks karny nigdy nie przewidywał obostrzenia odpowiedzialności karnej na podstawie wcześniejszego skazania za przestępstwo nieumyślne, gdyż takie skazania ze względu na nieumyślną stronę podmiotową nie wpływają aż tak negatywnie na prognozę kryminologiczną, tym bardziej nie powinny stanowić podstawy do wymierzenia kary nieredukowalnego dożywotniego pozbawienia wolności w przypadku popełnienia po skazaniu za nie przestępstwa zagrożonego karą dożywotniego pozbawienia wolności.

W tym kontekście art. 77 § 3 k.k. wyłamuje się spod *status quo* obowiązującego w polskim prawie karnym, a więc założenia, że wyższe sankcje czy obostrzenia kary, których podstawą zastosowania są uprzednie prawomocne skazania, ukarania, odbycia kar (np. art. 64 k.k., art. 148 § 3 k.k. *in medio*, art. 178a § 4 k.k.), powinny być uzależnione wyłącznie od uprzednich skazań (ukarań) za przestępstwa umyślne. W związku powyższym w wypadku, gdy będą to uprzednie prawomocne na co najmniej 20 lat pozbawienia wolności wyłącznie za przestępstwa nieumyślne albo umyślne i nieumyślne, ale suma kar pozbawienia wolności wymierzonych za przestępstwa umyślne będzie niższa 20 lat pozbawienia wolności – wymierzenie kary nieredukowalnego dożywotniego pozbawienia wolności na podstawie art. 77 § 3 k.k. będzie wymagało głębszego uzasadnienia. Sąd decydujący się na skorzystanie z możliwości przewidzianej w tym przepisie powinien więc w takim wypadku podać więcej obciążających okoliczności, w szczególności wskazujących na negatywną prognozę kryminologiczną, niż w przypadku, jeżeli sprawca był uprzednio prawomocnie skazany za przestępstwo umyślne w warunkach określonych w art. 77 § 3 k.k.

Wykładnia systemowa art. 77 § 3 k.k. w zw. art. 77 § 4 k.k. prowadzi do wniosku, że sprawca, o którym mowa w art. 77 § 3 k.k., nie musi stwarzać trwałego niebezpieczeństwa dla życia, zdrowia, wolności lub wolności seksualnej innych osób, choć niewątpliwie wypełnienie również tej przesłanki, a więc łączna realizacja warunków art. 77 § 3 k.k. i art. 77 § 4 k.k., może przemawiać za

wymierzeniem kary dożywotniego pozbawienia wolności z zakazem warunkowego zwolnienia.

Ustawodawca w art. 77 § 3 k.k. operuje wyłącznie warunkami formalnymi, które jego zdaniem znacznie zwiększają stopień winy. W kontekście przestępstwa osądzanego wskazane w tym przepisie uprzednie prawomocne skazania stanowią o negatywnej prognozie kryminologicznej, mogą wykluczać szansę na resocjalizację i w konsekwencji tego, zdaniem ustawodawcy, powinna istnieć możliwość orzeczenia zakazu warunkowego przedterminowego zwolnienia, co opiera się jednak na założeniu arbitralnym, niemającym oparcia w nauce kryminologii.

Wydaje się, że samo spełnienie formalnych przesłanek zastosowania omawianego przepisu to jednak za mało do wymierzenia kary z jego zastosowaniem. Podejmując decyzje o wymierzeniu kary z zastosowaniem art. 77 § 3 k.k., sąd powinien kierować się dyrektywami wymiaru kary z art. 53 k.k. *Prima facie* wydawać by się mogło, że w przypadku spełnienia przesłanek omawianego przepisu o możliwości skazania z jego zastosowaniem powinny decydować w szczególności względy indywidualnoprewencyjne, w szczególności trwałość stwarzania zagrożenia dla dóbr osobistych wyższego rzędu. Wydaje się jednak, że taką funkcję kary można by jednak zrealizować w identycznym zakresie, nie orzekając zakazu warunkowego zwolnienia, gdyż sąd penitencjarny nie orzeknie warunkowego zwolnienia, jeżeli sprawca nadal będzie stwarzał zagrożenie dla istotnych dóbr prawnych. W konsekwencji tego należy dojść do wniosku, że przy spełnieniu formalnych przesłanek zastosowania art. 77 § 3 k.k. sąd będzie orzekał zakaz warunkowego zwolnienia głównie na podstawie względów sprawiedliwościowych, a inne dyrektywy wymiaru kary będą mieć znaczenie drugorzędne.

Jest to więc stanowisko zbieżne z prezentowanym odnośnie do podwyższenia na podstawie art. 77 § 2 k.k. ustawowego okresu, po którego upływie skazany może ubiegać się o warunkowe przedterminowe zwolnienia. Trafnie wskazuje się w literaturze i orzecznictwie, że o wyznaczeniu dłuższych okresów odbywania kary przed możliwym terminem zastosowania warunkowego przedterminowego zwolnienia, niż okresy określone w art. 78 k.k.,

decydować powinien przede wszystkim charakter popełnionego przestępstwa i konieczność zaspokojenia w wyroku społecznego poczucia sprawiedliwości³⁵.

Nie ulega jednak wątpliwości, że uzasadnienie wymierzenia kary dożywotniego pozbawienia wolności z zakazem warunkowego zwolnienia powinno wskazywać na większą karygodność czynu niż w przypadku podwyższenia ustawowego okresu odbycia kary, po którego upływie skazany będzie mógł ubiegać się o warunkowe zwolnienia z odbycia reszty kary dożywotniego pozbawienia wolności na podstawie art. 77 § 2 k.k.

W opinii autora niniejszego artykułu przepis art. 77 § 3 k.k. wprowadza nową postać recydywy jurydycznej (specjalnej jednokrotnej). W związku z powyższym, analogicznie jak w przypadku art. 64 § 1 i 2 k.k., popełnienie przestępstwa w warunkach art. 77 § 3 k.k. należy do istoty przestępstwa, a zatem spełnienie przesłanek tejże recydywy, jako kwestia kwalifikacji prawnej czynu, ma znaczenie nie tylko w zakresie umożliwienia wymierzenia kary nieredukowalnego dożywotniego pozbawienia wolności, lecz w przypadku nieskorzystania przez sąd z takiej możliwości – może uzasadniać podwyższenie ustawowego okresu, po którego upływie skazany na karę dożywotniego pozbawienia wolności będzie mógł ubiegać się o warunkowe zwolnienia (art. 77 § 2 k.k.). Analogicznie w przypadku spełnienia przesłanek art. 64 § 1 k.k. lub § 2 k.k., jeżeli sąd nie wymierzy kary powyżej górnej granicy ustawowego zagrożenia, popełnienie przestępstwa w warunkach art. 64 § 1 lub § 2 k.k. bez wątplenia powinno zostać uwzględnione przy wymierzaniu kary w granicach ustawowego zagrożenia.

W konsekwencji tego przepis art. 77 § 3 k.k. powinien znaleźć się w kwalifikacji niezależnie od tego, czy sąd wymierzy karę dożywotniego pozbawienia wolności bez możliwości ubiegania się o warunkowe zwolnienie. W związku z tym, że zastosowanie art. 77 § 3 k.k. jest fakultatywne, przepis ten w podstawie wymiaru kary powinien

³⁵ A. Zoll, *Teza 31 do art. 77, [w:] Kodeks karny. Część ogólna*, t. 1, cz. 2, *Komentarz do art. 53–116*, red. W. Wróbel, wyd. 5, Warszawa 2016, Lex/el.; wyrok SA w Krakowie z dnia 14 września 2005 r., II AKa 165/05, „*Krakowskie Zeszyty Sądowe*” 2005, z. 10, poz. 25 oraz wyrok SA w Katowicach z dnia 25 lutego 2011 r., II AKa 438/10, Lex/el. nr 846488.

pojawić się wyłącznie, jeżeli sąd skorzysta z możliwości, którą przepis ten przewiduje, tj. wymierzy karę nieredukowalnego dożywotniego pozbawienia wolności.

Podsumowanie

Jak wynika ze statystyk w 2020 r., skazano 352 osoby za przestępstwa, za które groziła kara dożywotniego pozbawienia wolności (287 osób za zbrodnie zabójstwa, tj. art. 148 § 1, 2 i 3 k.k., 65 osób za umyślne spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu z następstwem śmiertelnym, tj. art. 156 § 3 k.k.)³⁶. Ze względu na zagrożenie w omawianej nowelizacji taką karą również niektórych typów kwalifikowanych zgwałceń liczba takich przestępstw będzie prawdopodobnie wyższa w kolejnych latach. Ukazuje to, że skala praktyczna problemu, który tworzy omawiana nowelizacja, może być duża.

Przepis art. 77 § 3 k.k. wprowadza nową postać recydywy jurydycznej (prawnej, specjalnej) jednokrotnej. Spełnienie jej przesłanek nie powoduje jednak obostrzenia granic kary dożywotniego pozbawienia wolności (co zdaniem autora nie jest warunkiem koniecznym do uznania określonego przepisu za podstawę recydywy jurydycznej), lecz stwarza możliwość wymierzenia jej z zakazem warunkowego zwolnienia. Za uznaniem omawianego przepisu za instytucję recydywy prawnej przemawia charakter przesłanek uprawniających do zaostrożenia odpowiedzialności karnej, które odwołują się do okoliczności osobistej sprawcy, która nie leży na płaszczyźnie przestępstwa (nie jest bezpośrednio związana z osądzanym czynem zabronionym), tj. do kwalifikowanej karalności sprawcy (właściwej instytucji recydywy), tj. uprzedniego prawomocnego skazania za określony rodzaj przestępstwa (przeciwko życiu i zdrowiu, wolności, wolności seksualnej, bezpieczeństwu powszechnemu lub o charakterze terrorystycznym) na

³⁶ Skazania prawomocne według przestępstw, 2008–2020, Informator Statystyczny Wymiaru Sprawiedliwości, Ministerstwo Sprawiedliwości, <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/download,2853,45.html>.

karę dożywotniego pozbawienia wolności lub karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 20 lat. W przeciwieństwie do re-cydywy, o której mowa w art. 64 i art. 64a k.k., wystarczy już samo skazanie, a nie jest konieczne odbycie określonego okresu kary. Chodzi jednak wyłącznie o skazania, które nie uległy zatarciu.

Zrealizowanie przesłanek omawianego przepisu nie wydaje się jednak wystarczające do wymierzenia kary dożywotniego pozbawienia wolności z zakazem warunkowego zwolnienia. Jeżeli zostaną one spełnione, sąd decydujący się na wymierzenie kary z zastosowaniem omawianego przepisu powinien wskazać na okoliczności, które za tym przemawiają. Chodzi o dyrektywy wymiaru kary (art. 53 k.k.), ale będą to głównie względy sprawiedliwościowe, ponieważ inne funkcje prawa karnego można w identycznym zakresie zrealizować, wymierzając karę dożywotniego pozbawienia wolności bez zakazu warunkowego zwolnienia. Niestety o wymierzeniu kary z takim zakazem zwolnienia będzie decydować również prewencja generalna negatywna (oby w jakim najmniejszym stopniu!). Omawiana ustawa usunęła bowiem z Kodeksu karnego prewencję generalną pozytywną jako dyrektywę wymiaru kary (tj. uwzględniania przy wymierzaniu kary potrzeb w zakresie kształtowania świadomości prawnej społeczeństwa o obowiązywaniu danej normy prawnej i jej rzeczywistej ochronie w procesie wymiaru sprawiedliwości), wprowadzając w jej miejsce prewencję generalną negatywną, tj. uwzględniania celów kary w zakresie społecznego oddziaływania.

W opinii autora niniejszego artykułu sądy nie powinny orzekać kary dożywotniego pozbawienia wolności z zakazem warunkowego zwolnienia, ale nie dlatego że uznają omawiane przepisy za sprzeczne z art. 40 Konstytucji RP³⁷, a więc dokonają tzw. rozproszonej kontroli konstytucyjności przepisu ustawy. Ustawa zasadnicza stanowi bowiem wyraźnie, że sędziowie w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości podlegają tylko Konstytucji RP oraz ustawom, a kompetencję do obalenia domniemania konstytucyjności normy ustawowej Konstytucja RP, zastrzega wyłącznie dla Trybunału Konstytucyjnego. Postulat możliwości dokonywania

³⁷ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., nr 78, poz. 483).

takiej kontroli, występujący nieprzypadkowo dopiero od 2015 r., nie zasługuje na aprobatę.

Nie oznacza to jednak, że sąd powinien orzekać karę dożywotniego pozbawienia wolności z zastosowaniem omawianych przepisów. Orzeczenia takiej kary „nie usprawiedliwi” bowiem nawet wystosowanie przez sąd pytania prawnego do Trybunału Konstytucyjnego, który hipotetycznie wydałby wyrok o zgodności omawianych przepisów z Konstytucją RP. Polskie sądy powinny uwzględniać linię orzeczniczą Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (wnioskując na jej podstawie o możliwym rozstrzygnięciu odnośnie do polskiej regulacji), która od 2013 r. jest jednolita w omawianym zakresie, gdyż w przeciwnym razie narażają Skarb Państwa na szkodę (konieczność wypłacenia kompensaty zasądzonej przez Europejski Trybunał Praw Człowieka) oraz powodują przewlekłość postępowania (wzruszanie rozstrzygnięć ostatecznych). Złożenie przez skazanego skargi spowoduje bowiem, że Europejski Trybunał Praw Człowieka stwierdzi naruszenie Europejskiej konwencji praw człowieka, co w świetle art. 540 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego³⁸ będzie podstawą do wznowienia postępowania na korzyść osoby skazanej. W tym kontekście należy żywić nadzieje, że skazania z zastosowaniem omawianych przepisów będą rzadkie, albowiem sędziowie, mając świadomość ich niezgodności z art. 3 EKPCz, nie będą ich stosować lub będą stosować rzadko.

Należy również mieć nadzieje, że przepis ten czym prędzej zostanie uchylony albo utraci moc w wyniku orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, wydaje się bowiem, że istnieją poważne wątpliwości co do zgodności omawianych regulacji z art. 40 Konstytucji RP, zgodnie z którym „nikt nie może być poddany torturom ani okrutnemu, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu i karaniu”. Należy zwrócić uwagę, że przepis ten operuje identycznymi kryteriami co art. 3 EKPCz i w konsekwencji tego powinien być wykładany jednolicie, choć oczywiście domniemanie jego konstytucyjności może być obalone wyłącznie przez Trybunał Konstytucyjny.

³⁸ Dz.U. z 1997 r., nr 89, poz. 554.

Bibliografia

Akty prawne

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., nr 78, poz. 483).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 1997 r. nr 88, poz. 553).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1997 r., nr 89, poz. 554.).
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomani (tekst jedn.: Dz.U. z 2023 r., poz. 172).
- Ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2022 r., poz. 2600).

Orzecznictwo

- Wyrok ETPCz z dnia 9 lipca 2013 r., *Vinter i inni przeciw Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 66069/09, Legalis.
- Wyrok ETPCz z dnia 4 września 2014 r. *Trabelsi przeciw Belgii*, skarga nr 140/10, Legalis.
- Wyrok TK z dnia 10 lipca 2000 r., SK 21/99, OTK 2000, nr 5, poz. 144.
- Wyrok SA w Krakowie z dnia 14 września 2005 r., II AKa 165/05, „Krakowskie Zeszyty Sądowe” 2005, z. 10, poz. 25.
- Wyrok SA w Katowicach z dnia 25 lutego 2011 r., II AKa 438/10, LEX nr 846488.
- Postanowienie SA w Krakowie z dnia 8 kwietnia 2003 r., II AKz 125/03, „Krakowskie Zeszyty Sądowe” 2003, z. 4, poz. 33.

Literatura

- Bielski M., *Teza 9 do art. 202*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 1, *Komentarz do art. 117–211a*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017, Lex/el.
- Bielski M., *Teza 10 do art. 202*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 1, *Komentarz do art. 117–211a*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017, Lex/el.
- Budyn-Kulik M., *Teza 1 do art. 64*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2023, Lex/el.
- Filar M., *Teza 1 do art. 202*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. O. Górniok, Warszawa 2006, Lex/el.
- Góral R., *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Warszawa 2007.
- Górowski W., Szewczyk M., *Teza 16 do art. 41*, [w:] *Kodeks karny. Część ogólna*, t. 1, cz. 1, *Komentarz do art. 1–52*, red. W. Wróbel, A. Zoll, wyd. 5, Warszawa 2016, Lex/el.

- Hermeliński W., Nita-Światłowska B., *Kara dożywotniego pozbawienia wolności bez dostępu do warunkowego przedterminowego zwolnienia – refleksje w kontekście gwarancji wynikających z Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, „Palestra” 2018, nr 10, s. 21–29.
- Kalisz T., *Warunkowe zwolnienie z reszty kary pozbawienia wolności z perspektywy problemów z ustalaniem treści i kierunku prognozy kryminologicznej*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2013, nr 30, s. 175–190.
- Kierzynka R., *Teza 7 do art. 607r*, [w:] *Kodeks postępowania karnego, Komentarz*, t. 2, red. D. Drajewicz, Warszawa 2020, Legalis.
- Kulik M., *Teza 1 do art. 58. Komentarz do niektórych przepisów ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii*, [w:] *Pozakodeksowe przestępstwa przeciwko zdrowiu. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2017, Lex/el.
- Lachowski J., *Instytucja warunkowego przedterminowego zwolnienia*, „Państwo i Prawo” 2008, nr 2, s. 110–121.
- Lipiński K., *Teza 7 do art. 202*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2021, Lex/el.
- Łuczak K., Muszyńska A., *Przedmiot ochrony art. 59*, [w:] *eadem, Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii. Komentarz*, Kraków–Warszawa 2008, Lex/el.
- Morawski L., *Wstęp do prawoznawstwa*, Toruń 2014.
- Pilch A., *Prewencyjne wyłączenie warunkowego przedterminowego zwolnienia (na marginesie projektowanej zmiany art. 77 k.k.)*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2018, nr 9, s. 35–49.
- Piórkowska-Flieger J., *Teza 2 art. 202*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. T. Bojarski, Warszawa 2016, Lex/el.
- Przesławski T., *Cel w konstrukcji przestępstwa terrorystycznego*, „Prokuratura i Prawo” 2009, nr 5, s. 17–29.
- Rybak-Starczak A., *Glosa do uchwały SN z dnia 27 października 2005 r.*, I KZP 32/05, „Palestra” 2006, z. 7–8, s. 339–346.
- Smarzewski M., *Cyberterrorystyczny a cyberprzestępstwa o charakterze terrorystycznym*, „Ius Novum” 2017, nr 1, s. 64–75.
- Tyburcy T., *Przedmiot ochrony przepisu typizującego czyn zabroniony*, „Przeгляд Prawniczy Uniwersytetu Warszawskiego” 2017, nr 1, s. 90–114.
- Tyburcy T., *Zmiany unormowania recydywy jurydycznej (art. 64 i art. 64a k.k.) w ustawie z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw*, „Studia Społeczne” 2022, nr 4, s. 161–185.
- Warylewski J., [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 1, *Komentarz do artykułów 117–221*, red. A. Wąsek, Warszawa 2006, s. 958–960.
- Wilk L., *Kara dożywotniego pozbawienia wolności a instytucje warunkowego zwolnienia i prawa łaski*, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 10, s. 11–24.

Witkowska-Moździerz K., *Teza 2 art. 58, Komentarz do wybranych przepisów ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii*, [w:] *Przestępstwa narkotykowe i dopalacze. Komentarz*, red. W. Górowski, D. Zając, Warszawa 2019, Lex/el.

Zgorzały R., *Przestępstwo o charakterze terrorystycznym w polskim prawie karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 7, s. 58–79.

Zoll A., *Teza 31 do art. 77*, [w:] *Kodeks karny. Część ogólna*, t. 1, cz. 2, *Komentarz do art. 53–116*, wyd. 5, red. W. Wróbel, Warszawa 2016, Lex/el.

Inne

Opinia Rady Legislacyjnej z 29 października 2021 r. o projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (UD 281) z dnia 16 września 2021 r. i powołane tam wyroki ETPCz, gov.pl/web/radalegislacyjna/opinia-z-29-pazdziernika-2021-r-o-projekcie-ustawy-o-zmianie-ustawy--kodeks-karny-oraz-niektorych-innych-ustaw-ud-281-z-dnia-16-wrzesnia-2021-r.

Skazania prawomocne według przestępstw, 2008–2020, Informator Statystyczny Wymiaru Sprawiedliwości, Ministerstwo Sprawiedliwości <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/download,2853,45.html>.

Uzasadnienie, [w:] Druk nr 2024, Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Sejm RP, 22.02.2022.

Streszczenie

Przesłanki orzeczenia kary nieredukowalnego dożywotniego pozbawienia wolności na gruncie nowej recydywy jurydycznej (art. 77 § 3 k.k.)

Ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw wprowadziła do Kodeksu karnego możliwość wymierzenia przez sąd kary nieredukowalnego dożywotniego pozbawienia wolności, czyli z zakazem warunkowego przedterminowego zwolnienia (art. 77 § 3 i 4 k.k.), co stanowi *novum* w polskim prawie karnym i jest powszechnie krytykowane przez środowisko prawnicze. Ustawodawca przewidział dwie podstawy do fakultatywnego orzeczenia kary nieredukowalnego dożywotniego pozbawienia wolności. Artykuł omawia art. 77 § 3 k.k., który opiera się na przesłankach formalnych, tj. uprzednim prawomocnym skazaniu za określony rodzaj przestępstwa (przeciwko życiu i zdrowiu, wolności, wolności seksualnej, bezpieczeństwu powszechnemu lub o charakterze terrorystycznym)

na karę dożywotniego pozbawienia wolności lub karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 20 lat. Wprowadza nową postać recydywy jurydycznej (prawnej, specjalnej) jednokrotnej. Spełnienie jej przesłanek nie powoduje jednak obostrzenia granic kary dożywotniego pozbawienia wolności, lecz możliwość wymierzenia jej z zakazem warunkowego zwolnienia

Słowa kluczowe: dożywotnie pozbawienie wolności, kara dożywotniego pozbawienia wolności, nieredukowalne dożywotnie pozbawienie wolności, warunkowe zwolnienie, zakaz warunkowego zwolnienia, recydywa

Abstract

Prerequisites for the sentence of life imprisonment without possibility of parole on the grounds of the new juridical recidivism (Article 77 § 3 of Criminal Code)

The Act of 7 July 2022 amending the Act – Criminal Code and certain other acts introduced into the Criminal Code the possibility for the court to impose the sentence of life imprisonment without possibility of parole (Article 77 § 3 and 4 of the Criminal Code), which constitutes a novelty in Polish criminal law and is widely criticised by the legal community. The legislator has provided two grounds for the optional imposition of life imprisonment without possibility of parole. The article discusses Article 77 § 3 of the Criminal Code is based on formal grounds: a previous final conviction for a specific type of crime (against life and health, freedom, sexual liberty, public security or of a terrorist nature) for life imprisonment or imprisonment for a period of not less than 20 years. It introduces a new form of juridical (legal, special) one-time recidivism. Fulfilment of its prerequisites, however, does not tighten the limits of life imprisonment, but the possibility of imposing it with the prohibition of conditional release

Key words: parole, life imprisonment, life imprisonment without parole, probation, prohibition of parole, parole ban, ban of conditional release, recidivism